

Doporučení pro pedagogy při vzdělávání žáka se SP

Při výuce a vzájemné komunikaci by měl pedagog ve třídě, kde je vzděláván žák se sluchovým postižením, dbát především na následující:

- Před zahájením školního roku a započetí celého vyučovacího procesu je třeba seznámit se žákem se sluchovým postižením, s jeho rodiči, zjistit, jakým nejvhodnějším způsobem bude probíhat komunikace mezi Vámi a žákem, zda bude nutné využívat i jiné formy komunikace apod.
- Seznamte se s *kompensačními pomůckami*, které žák se sluchovým postižením používá.
- Nezapomeňte se vždy ujistit, že máte navázaný *zrakový kontakt*. Pokud se na Vás žák nedívá, můžete ho upozornit lehkým dotykem na rameno, paži nebo předloktí (naopak dotyk na hlavu, záda či znakoví ruce může vyvolat negativní reakci).
- *Zrakový kontakt* po dobu vzájemné komunikace je třeba *nepřetržitě udržovat*.
- Mluvte *pomaleji, zřetelně vyslovujte a nekřičte*. Dostačující je přirozená hlasitost mluvy. Dbejte na přirozený rytmus řeči a nepřehánějte artikulaci ani gestikulaci. Vaše řeč by neměla být příliš tichá a jednotvárná s nevýraznými modulačními faktory, to však neznamená, že musíte křičet. Žákovi se sluchovým postižením tím k porozumění nepomůžete. Váš správný mluvný vzor podpoří i správný mluvný projev ostatních spolužáků.
- Žák by měl být informovaný předem o *tématu hovoru*, i o jeho změně.
- Pokud má dojít ke změně mluvčího, např. některého ze spolužáků, měly by na to být žák se sluchovým postižením upozorněn. Musí být vždy zajištěna možnost vidět na mluvčího / spolužáka, jeho ústa a artikulaci.
- Žák se sluchovým postižením by neměl být při komunikaci *nikdy oslněn*. Odezírání je dále možné usnadnit tehdy, je-li výška obličeje komunikačních partnerů přibližně na stejné úrovni.
- Není vhodné, aby mluvilo více žáků najednou. *Současné mluvení více osob* není žák se sluchovým postižením schopen sledovat. Žáky je vhodné vyvolávat a oslovovat *jménem*, aby měl žák se sluchovým postižením přehled o tom, kdo je vyvoláván a na koho se má dívat.
- V průběhu vyučovací hodiny se pomocí *kontrolních otázek* ujišťujte, zda Vám či ostatním spolužákům žák se sluchovým postižením rozumí. Snažte se žáka se sluchovým postižením vést k tomu, aby se nebál sám přihlásit a *zeptat se, když něčemu nerozumí*.
- Při *výkladu učební látky a zápisu poznámek* pamatujte na to, že není možné současně odezírat a zapisovat si poznámky. Stejně tak není možné mluvit a být otočený zády k žákovi se sluchovým postižením. K těmto chybám dochází např. při zápisu

informací na tabuli, kdy tyto informace učitel doprovází mluveným slovem. Tzn., v případě otočení se k tabuli vždy svůj výklad přerušete.

- Důležité pokyny, např. domácí úkoly, čísla stran v učebnici či v pracovním sešitě, kde se nachází úkoly plněné ve výuce apod., vždy *zapisujte na tabuli*.
- V případě, že budete předčítat text žákům, musí být zajištěna možnost vidět na Vaše ústa.
- Pokud budete *probírat novou látku*, kde se budou objevovat nové, pro žáky neznámé pojmy, sestavte vždy žákovi se sluchovým postižením seznam těchto nově probraných pojmů. Ideální je, když daný pojem použijete současně i v jednoduché větě, aby byl jeho význam správně pochopen a lépe zapamatován.
- Máte-li prostor pro *individuální práci s žákem*, využijte ho. Pokud je ve třídě přítomen *asistent pedagoga*, snažte se uspořádat program výuky a spolupráci s ním tak, aby bylo možné pracovat ve skupinkách, příp. abyste využili část hodiny právě na individuální práci s žákem se sluchovým postižením.
- Dbejte na *bezpečnost žáka* se sluchovým postižením, především v situacích, kdy nemá sluchadlo či kochleární implantát nebo je od Vás vzdálené a je třeba zvýšené opatrnosti (při tělesné výchově, výuce v přírodě, atd.)
- Komunikace by neměla probíhat v příliš hlučném prostředí (tzn. bez přítomnosti zapnutého rádia, televize, atd.). I když má dítě kompenzační pomůcku, neznamená to, že bude slyšet a reagovat jako dítě slyšící. *V hlučném prostředí* může docházet k přeslechům a tím pádem ke zpožděným či nesprávným reakcím žáka se sluchovým postižením.
- Na závěr hodiny by měly být shrnuty nejdůležitější poznatky z dané vyučovací hodiny, které je vhodné opět zapsat na tabuli.

Dále:

- Individuální přístup.
- Kompenzovat sluchový deficit (přeslechy) využíváním dalších sensorických pomůcek a metod.
- Opakovat informace (instrukce i podstatné věty řečené dětmi, které mohou uniknout přeslechnutím, ověřovat dotazy, zda všemu žák rozumí (zejm. instrukce k samostatné práci, pojmy v textu apod.).
- Zejména ve společných nebo skupinových aktivitách je potřeba hlídat a upravovat komunikační podmínky (eliminovat ruchy, vést aktivitu žáků tak, aby se co nejméně překřikovali, upřednostňovat aktivity v kruhu).
- Zvládnout učivo dle možností žáka se zohledněním dopadu sluchového postižení.
- Rozvoj gramaticky správné komunikace, samotného ústního a písemného projevu,
- Individuální dopomoc v případě problémů zvládat učivo. Při výukových problémech individuální konzultace s pedagogem.

- Poskytování učebních materiálů po déletrvající absenci.
- Užívat názorné pomůcky – přehledy, schémata, barevné znázornění, členění, kartičky pro osvojení a opakování slovní zásoby (u ČJ – nové pojmy, příp. i nové pojmy z jiných předmětů, dále v AJ). Vést pojmový deník – i v ostatních předmětech – např. naukových, kde se žák setkává s novými pojmy v průběhu celého školního roku.
- Dále průběžně vypracovávat pomocné přehledy učiva – stručně a barevně vypracované přehledy na samostatném papíře (příp. sešitě), které by mohl žák využívat ve cvičeních k fixaci probírané látky, při cvičné samostatné práci apod.
- Při výkladu či dílčích instrukcích je potřeba dbát na to, aby učitel nebyl otočený zády, např. snažit se minimalizovat „mluvení do tabule“ – výklad a vysvětlování se současným zápisem na tabuli, zády k žákům,
- Domácí úkoly zadávat písemně (na tabuli) a vždy ověřit, že si je žák zapsal v pořádku.
- Vhodné je využívat větší počet opakování na osvojení nových pojmu.
- Častý je rychlejší nástup únavy oproti normě, proto je vhodné zařazovat relaxační chvilky a ke konci vyučování již nezadávat náročnější cvičení, úkoly apod.
- Úzce spolupracovat s rodiči, odbornými pracovníky SPC. S rodiči průběžně konzultovat úspěšnost a časovou náročnost plnění domácích úkolů, i s ohledem na zadávání individuálních úkolů týkajících se přípravy na vyučování.
- Školní práce dávat domů, aby rodiče viděli, kde žák chybuje.
- Před psaním písemných prací (především u čtvrtletních a pololetních prací) poskytnout rodičům domů na procvičení "cvičný" test.

Úprava prostředí a materiální podmínky ve třídě, kde je vzděláván žák se sluchovým postižením

Třída, ve které se žák se sluchovým postižením vzdělává, by měla pro dobré porozumění mluvené řeči splňovat následující opatření:

- Třída má mít co nejvíce členěný **povrch stěn** (zabrání odrazům zvuku od stěn – ozvěny, echa), na stěny je vhodné umístit co nejvíce nástěnek s hrubým povrchem (korek, jekor apod.).
- **Záclony, závěsy a koberec** jsou velice důležitým prvkem pro zajištění vhodných akustických podmínek ve třídě.
- **Třída** se má nacházet v klidnější části školy, dostatečně **izolovaná od hluku** z okolních tříd.
- Do třídy by neměl doléhat okolní hluk z venkovního prostředí (zajistit třídu, která nemá okna na frekventovanou ulici).
- **Nohy židlí i lavic** (stolů) mají být opatřeny **koncovkami pro snížení hluku** nebo je dobré mít ve třídách položený koberec.

- Okna je vhodné opatřit **žaluziemi**, které brání případnému oslňování sluncem.
- Třída má mít kvalitní **osvětlení** (ideální je dostatečný přístup denního světla nebo centrální osvětlení celé místnosti).
- **Rozložení lavic** po třídě může být klasické, kdy žák se sluchovým postižením bývá usazen ve druhé lavici do uličky. Vhodnější, ovšem s ohledem na počet žáků ve třídě ne vždy uskutečnitelné, je rozložení lavic do tvaru písmen „U“ či půlkruhu. V některých třídách se osvědčilo první lavici u okna umístit kolmo k ostatním, kdy je žák se sluchovým postižením posazen zády k oknu a má možnost sledovat jak učitele, který se pohybuje u tabule a po třídě a současně i ostatní spolužáky, kteří jsou usazeni v ostatních lavicích.
- Ve výuce je vhodné využívat vizualizace učební látky, pokud je ve třídě k dispozici **dataprojektor či interaktivní tabule**, osvědčilo se těmito moderními pomůckami pracovat, stejně tak jako využívat různé multimediální a e-learningové programy.
- Pokud jsou ve výuce pouštěny **filmy**, měly by být vybírány pouze ty, které jsou již **opatřeny titulky** (dle individuálních sluchových schopností žáka).

Doporučená literatura:

- Barvíková, Jana: *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. Olomouc: UPOL. 2015.
- Barvíková, Jana, Nováková, Ivana: *Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků se sluchovým postižením*. Olomouc: UPOL. 2015
- Cícha Hronová, Anna, Štindlová, Barbora: *Učebnice češtiny pro neslyšící děti*. Praha: Jazykové centrum ULITA, 2011. Dostupné na: <http://materialy.val-mez.cz/prihlaseni.php>
- Jungwirthová, Iva: *Dítě se sluchovým postižením v MŠ a ZŠ*. Praha: Portál. 2015.
- Hanáková, Adéla, Stejskalová, Kateřina: *Práce s třídním kolektivem ve společném vzdělávání*. Olomouc: UPOL, 2015.
- Webové stránky – Výukové materiály pro žáky se sluchovým postižením (s podporou českého znakového jazyka): <http://materialy.val-mez.cz/prihlaseni.php> (přihlášení i heslo jsou science)